

MAGYAR HUSZÁROK A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚBAN

(Huszár Múzeum Baráti Kör, Sárvár, 1990., 4 hadrend és 35 térképvázlat)

Szomorúan jellemzőnek tartom, hogy a huszárság második világháborús történetéről az első könyv a háború befejezése után 45 évvel jelent — jelenhetett meg. Más körülmények között „hézagpótló” műről írhatnék, így „alapvetőről”.

A lovasság a II. világháborúban a keleti hadszíntéren még nem volt elavult fegyvernem. Figyelembe véve az úthálózat gyengeségeit és a szovjet hadsereg gépesítettségének hiányait, ha éppen nem páncélos támadás felfogására vetették be, a lovasság igencsak megállta a helyét.

A könyv első része Adonyi-Naredy Ferenc munkája. Címe: „Magyar lovas seregetestek a második világháborúban”. Ez a szerző egy korábbi művének vonatkozó része, kibővítve néhány azóta előkerült dokumentum adataival. Részletesen ismerteti a 2. lovasdandár 1941-es ukrajnai harcait (itt támaszkodhatott volna társszerzője személyes tapasztalataira is!) — majd az 1. lovas (később huszár-) hadosztály 1944/45-ös tragédiáisorozatát a Pripjaty-mocsaraktól Észak-Dunántúlig. A dolgozathoz megállapítható, hogy míg 1941-ben, sajátosságainak megfelelően használva, a lovasdandár nemegyszer csatadöntő volt, addig a hadosztály sorsa „a német vezetés teljesen hibás, helytelen döntései miatt” csak ismételt elvérzés lehetett. Így érthető Simon László vk. őrnagy öngyilkossága is. Mielőtt azonban az események mögött valami misztikus magyarellenességet keresnénk, célszerű tudomásul venni, hogy a németek a háború utolsó éveiben saját lovasságukat is ugyanilyen értelmetlenül áldozták fel (pl. 123. o.).

Az első részből az olvasó hat lovas csapattest (1—4. huszárezred, 1. póthuszárezred és az 1. ezred utóda, az 1. önálló osztály) történetét ismerheti meg több évtizedes munka eredményeként.

A kötet második része „A magyar csapatlovasság a második világháborúban” címet viseli. Nagy Kálmán munkája igazi hadtörténeti bravúr. Csak 1988-ban kezdett hozzá a munkához, s

most 58 század-szakasz erejű alakulat (32 önálló század, 8 önálló fél század és 18 önálló szakasz) sorsáról tudhatunk meg valamit. Természetesen részletesebben csak néhány alakulatról tudott írni, mert jó részükről egyelőre csak az volt megállapítható, hogy léteztek. (Ezt az ötvennyolc alegységet mindössze 11 békebeli anyaalakulat — az I—IX. önálló és az 1—2. önálló hegyi század — állította fel.) A volt huszárok (nem csak tiszték!) összetartását dicséri, ahogy a szerzőnek egyik adatközlő a másikat „szállította”. Ez a rész ugyanis zömmel visszaemlékezéseken alapul. A csapatlovasság a hadtörténeti irodalom mostohagyereke, alig-alig emlékeznek meg róla. De azért Nagy Kálmán, amit tudott, összeszedett a szakirodalomból is.

Részletesebben a következő alegységek harcairól olvashatunk: 19. önálló huszárszázad (1942. V. 15—VIII. 18.); 13. önálló huszárszázad (1942. május—1943. április); 16. F. huszárszázad (1944, első sorban a nyári harcok). Végül pedig részletesen beszámol saját egykori alakulata, a 20. F. huszárszázad 1944/45-ös történetéről. Itt saját emlékeit szerencsésen ki tudta egészíteni volt bajtársai emlékezéseivel, jegyzeteivel, sőt irodalmi adatokkal is. Így különvéleményt tudott alkotni a korábbi irodalomban található egyes állításokkal szemben (119. és 127. o.)

A 20. hadosztály — és így a század is — mindig a harcok sűrűjében volt. 1944 késő tavaszától augusztusig a Dnyeszter mentén védett, októberben visszavonult a Gyula—Szolnok—Cegléd vonalon, hogy átszervezés és feltöltés után Tolna—Fejér megyék területére dobják át. A hadosztály ezután a Balaton északi partján védett, de a huszárok részt vettek a januári székesfehérvári harcokban is. Március végén aztán Zala megyén keresztül a Mura mentén hagyták el Magyarországot területét.

1944 folyamán többször is sikerült a századnak bekerítésekből viszonylag épen kitörnie, ha mindezt filmen látnánk, tán el se hinnénk (115—116. és 119—120. o.).

A kötetet rövid fejezet zárja le a haditettekről, majd a rövidítések jegyzéke következik. A műben számos érdekes részlet található, melyekre kitérni terjedelmi okokból nem lehet, de néhány dolgot érdemes továbbgondolni.

A német hadvezetésnek a lovasság alkalmazása során elkövetett melléfogásait említettem. Ez összefügghet azzal a színvonalsüllyedéssel, melyet az állandósuló hitleri beavatkozás jelentett.

A könyvben olvashatók is megerősítik azt a véleményt, hogy október 15. annyira előkészítetlen volt, hogy nem is sikerülhetett. Ha a katonák nem akartak fogságba kerülni, tovább kellett harcolniuk. Viszont megerősödik az a feltevés, hogy március 19-én „lett volna keresnivalónk”.

A két szerző szinte két külön világ. Adonyi-Naredy volt vk. őrnagy, egy ideig a VKF szárnysegéde volt, majd hadosztály-vezérkari főnök a fronton. A háború után több, nyugaton megjelent hadtörténeti munka szerzője. Nagy Kálmán a háborúban századparancsnok volt, és hazatért. 1956-ban alezredesi rangban a Zrínyi Akadémia hadtörté-

neti tanszékének vezetőhelyettese, majd politikai fogoly és lefokozott honvéd, végül 1990 júliusától ny. ezredes. A per természetesen mind katonai, mind hadtörténeti pályáját eltörte.

Stílusuk is élesen elválik egymástól. Adonyi-Naredy becsületes katonai próza, érthető szakmai szöveg, amely azonban a hadtörténelem iránt nem érdeklődőket hidegen hagyja. Nagyé viszont egyesíti magában a szakértelmet az irodalmi megformáltsággal. Utólag is érezzük, tollából akár megszülethetett volna a második világháború magyar élményregénye is.

Sajnos, a könyvön meglátszik a pénzhiány. Költségeit ugyanis zömében az egykori huszárok és hozzátartozóik adták össze, s ez eldöntötte a terjedelmet. A szerkesztő jelentős rövidítésekre kényszerült, néhol az értelem rovására is. Kimaradt a forráshivatkozások zöme. Jó néhány kellemetlen sajtóhiba is található a könyvben, mely viszont nem írható a terjedelmi korlátok rovására.

Nagy Domokos Imre

OLAF GROEHLER

BOMBENKRIEG GEGEN DEUTSCHLAND

(Akademie-Verlag, Berlin, 1990. 457 o.)

A nyugati szövetségesek 1939 és 1945 között Németország ellen folytatott légi háborúját sokszor és sokféleképpen értékelték már a második világháború történetével foglalkozó kutatók. Ezekre az értékelésekre nem egyszer a politikai aktualizálás nyomta rá bélyegét. Egyes nézetek szerint a német hátország elleni bombatámadások döntő mértékben járultak hozzá a Harmadik Birodalom összeomlásához, más vélemények szerint viszont a bombázások csak alibiül szolgáltak arra, hogy az imperialista nagyhatalmak a Szovjetunióra hárítsák a háború fő terheit — hogy csak a legszélsőségesebb ellenvéleményeket emeljük ki.

E bonyolult kérdés feldolgozására vállalkozott Olaf Groehler német had-

történész, akinek neve *A légi háborúk története* című munkája révén a magyar olvasók előtt is ismert. *A Légi háború Németország ellen* címen megjelent legújabb kötete — ellentétben *A légi háborúk történetével*, amely inkább az ismeretterjesztő művek kategóriájába tartozott — tudományos igényvel készült. Megállapításait a felhasznált levéltári forrásokra utaló jegyzetapparátus támasztja alá. A mű gerincét az 1941–1945 közt Németország ellen végrehajtott éjszakai angol és nappali amerikai légi hadműveletek katonai és politikai mozgatórugóinak vizsgálata képezi. Ehhez járul hozzá az egyes jelentősebb bombatámadások részletes leírása, amelyek segítségével az olvasó szinte óráról órára követheti az eseménye-